

РАДІОЗАРИСОВКА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Майя Нагорняк

*Інститут журналістики Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1, 04119, м. Київ, Україна,
e-mail: tvrkafedra@ukr.net*

Наголошено на виняткову вагомість використання у практично орієнтованому навчальному процесі студентів такого жанру художньо-публіцистичного мовлення, як радіозарисовка. Розглянуто змістові, структурні та мовно-стилістичні особливості підготовки радіозарисовки. Йдеться також про важливість добору музично-шумового матеріалу, який у поєднанні з текстовим, створює органічну цілісність звучання художнього радіотвору, що є одним із дієвих засобів національно-патріотичного виховання майбутніх журналістів.

Ключові слова: радіозарисовка, художньо-публіцистичне мовлення, жанри художньо-публіцистичного мовлення, музично-шумовий матеріал.

Загальна проблема та її науково-практична цінність. Упродовж останнього часу (2014–2015 рр.) Україна переживає надзвичайно складні й потужні суспільно-політичні катаклізми, зумовлені революцією Гідності, анексією Автономної Республіки Крим з боку Росії, воєнними діями на сході України щодо захисту її територіальної цілісності та державного суверенітету. В історичному сенсі це є той період, коли кожен громадянин України має проявити максимум суспільної свідомості, максимум патріотичної налаштованості задля того, щоб у непростий час із гідністю не лише вистояти, але й перемогти у двобої із підступним супротивником. Власне, чимало українських громадян – вояків АТО, їхніх рідних, студентів, школярів, волонтерів, медиків, учителів, людей інших професій – демонструють приклади небачених героїзму, мужності, хоробрості, впевненості у перемозі нашої держави.

Але окреме слово треба сказати про студентів, адже саме з розгону мирних студентських протестів 30.11.2013 р. почалася боротьба українського народу за своє гідне майбутнє. Молоді громадяни України, зокрема, студенти щоденно виступають як споживачами, так і виробниками великого масиву різноаспектної інформації у різних галузях знань. Але при цьому В. Лизанчук слушно зауважує, що в бурхливому морі інформації діють сили не лише зі знаком плюс, але й з великим знаком мінус. Ще 2006 року науковець наголошував на тім, що вже тривалий час проти України ведеться інформаційна війна. Ми у цій війні не є суб'єктом, не є однією з воюючих сторін. Ми є об'єктом. За його словами, війна йде на нашій території, власне, поле бою – наш мозок, мозок молоді, яка ще не виробила еталонів морально-національних, духовно-етичних цінностей [2, с. 198].

Учений тоді ніби запитував кожного з нас: „З ким піде молодь? Кого молодь підтримає? Яку життєву позицію займе? Залишиться покірною масою, з якої нинішні прокомуністичні, промосковські сповідачі антиукраїнського, імперського мислення будуть ліпити собі подібних, чи свідомо стане на високоморальні засади національно-демократичного будівництва Української незалежної держави? Це не риторичні запитання. У них сконденсований одвічний біль за українську державність...” [2, с. 198].

З того часу минуло вісім років – тривала інформаційна війна спричинила реальну війну Росії проти України. Події 2014–2015 років дали вичерпну відповідь на порушені запитання – переважна більшість української молоді, українського студентства першими піднялися на боротьбу за краще майбутнє України, першими віддали свої життя за її волю й незалежність. І нині потрібно докладати якомога більше зусиль задля того, щоб студенти і школярі, які завтра сядуть за студентські лави, пройнялися ідеями незалежності, вирости справжніми патріотами рідного краю, готовими дати відсіч найзапеклішому ворогові. Реалізувати такі високі цілі покликане національно-патріотичне виховання молоді. У цій статті йдеться, насамперед, про виховання студентів, які обрали своїм майбутнім фахом найдемократичнішу професію у світі – професію журналіста.

Одним із найбільш дієвих та ефективних засобів національно-патріотичного виховання студентської молоді є підготовка навчальних передач, які готуються на виробничих потужностях Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Студенти радіогрупи 3-го курсу готують, окрім інформаційних та інформаційно-аналітичних програм, ще й передачі художньо-мистецького спрямування. Власне, художньо-публіцистичне мовлення з-поміж інших видів радіомовлення має чи не найпотужніший потенціал задля системного та цілеспрямованого здійснення національно-патріотичного виховання.

З огляду на те, що саме цьому вихованню студентів вищів треба надати нової, значно глибшої та рельєфнішої сутності, наукова і практична цінність цієї проблеми є беззаперечною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми особливостей функціонування художньо-публіцистичного мовлення в аудіальному просторі України, жанрового наповнення цього виду мовлення присвятили увагу І. Хоменко, В. Миронченко, О. Гоян, В. Олійник, Ю. Бараневич, Ю. Єлісовенко, В. Лизанчук, В. Фоменко та деякі інші теоретики і практики вітчизняної радіожурналістики. Зарисовку як гібридний (дифузійний) жанр вивчали також закордонні дослідники Т. Марченко, М. Мікрюков (Росія), Е. Барноу, С. Філд (США), Г. Швіцке, Е. Фішер (Німеччина), А. Бек, Т. Крук (Велика Британія). Однак дослідження, в якому б окремо розглядалися змістові, структурні, мовно-стилістичні, музично-шумові характеристики радіозарисовки, а також розуміння цього жанру як такого, що містить у собі значний потенціал здійснення національно-патріотичного виховання, немає, що й зумовило потребу в цій статті.

Емпіричним матеріалом для роботи слугували радіозарисовки на тему „Лист до вояка АТО”, підготовлені студентами радіогрупи 3-го курсу Інституту журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Вони вийшли в ефір

Всеукраїнської студентської мережевої радіостанції „КАМПУС-РАДІО” впродовж вересня–листопада 2014 р. Так, аудіальний контент вивчався за допомогою прослуховування радіозарисовок та їхнього різноаспектного аналізу на практичних заняттях. Усього прослухано 16 передач. Принагідно, наголошу, що цикл радіозарисовок „Лист до вояка АТО” переміг у номінації „Позаконкурсна радіопроектна програма” Другого Всеукраїнського фестивалю телерадіопроектів „Студентський МІКС” у листопаді 2014 р., що був організований спільно Інститутом журналістики та Державним комітетом телебачення і радіомовлення України. Студенти із викладачкою, що є авторкою цих рядків, були відзначені дипломом фестивалю та цінними подарунками.

Виклад основного матеріалу. Радіозарисовка належить до художньо-публіцистичного або документально-художнього виду радіомовлення. Власне, дослідники не виділяють її в окремий жанр, вважаючи коротким радіонарисом або міні-радіонарисом. Більшість вітчизняних і закордонних учених дотримуються думки, що радіозарисовка є гібридним, себто дифузійним жанром, який увібрав у себе риси журналістики і мистецтва.

Фахівець художнього мовлення як складника системи соціальних комунікацій І. Хоменко наголошує, що найсуттєвішою характерологічною ознакою жанру є не лише акцент на виразній художній деталі, а й системний синтез факту (біографічного) та художніх прийомів, виражальних засобів, що притаманні мистецтву [6, с. 166]. На надзвичайно вагомому значенні саме художнього у радіозарисовці звертає увагу В. Лизанчук. За його словами, використовуючи пейзажні та портретні описи, весь арсенал звукових виражальних засобів, автор підсилює звучання публіцистичної думки художніми засобами [2, с. 476]. Російські вчені Е. Багіров та В. Ружников подають схоже бачення основних характеристик радіозарисовки як підвиду одного з документально-художніх жанрів – радіонарису. На їхню думку, ці радіожанри є не просто журналістським або літературним описом подій, діалогів, роздумів героїв, а й звуковим записом подій і того акустичного середовища, в якому відбувається дія [4, с. 152].

Сутнісно-змістові особливості радіозарисовки визначаються тим, що в основу цього короткого нариса покладено ліричну оповідь про певну людину, явище, подію. Це, як правило, знакові, пам’ятні й значущі моменти життєдіяльності людської особистості, групи людей, міста, країни, історичних подій тощо, до яких радіожурналісти привертають увагу слухачької аудиторії. В основі жанрів цієї групи, як зауважують Е. Багіров та В. Ружников, лежать не рідкісні чи приватні випадки, а типові факти, життєво важливі колізії, в центрі яких завжди перебуває людина – творець події. Дослідники вважають, що через справи і вчинки, дії, почуття та думки людей радіожурналіст розкриває сутність фактів, показує життя, його глибинну течію [4, с. 152].

Звісно, що лірична оповідь у радіозарисовці має ґрунтуватися на достовірних фактологічних даних, чіткій хронологічності й послідовності викладу матеріалу, збалансованості у подачі різних точок зору. З огляду на означене, перед написанням зарисовки радіожурналістові корисно провести пошукову роботу задля надання фактажному матеріалу, який він має намір оприлюднити, максимальної документальності та переконливості. Аналізуючи та узагальнюючи документальний життєвий

матеріал, журналіст має право переходити до власних розмірковувань загального спрямування, підшукувати відповідні художні образи для втілення свого авторського задуму.

Важливо зазначити, що за комплексом виражальних засобів, які застосовуються у міні-радіонарисі, він є універсальним. Радіозарисовка використовує весь спектр прийомів, що закладені і в природних, і в технічних можливостях самого радіомовлення. Часто складниками зарисовки є інтерв'ю, репортаж, виступ перед мікрофоном або ж окремі фрагменти матеріалів цих жанрів.

Після успішного оприлюднення у мережі цілої низки інформаційних та інформаційно-аналітичних програм студентам радіогрупи 3-го курсу було поставлене завдання підготувати радіозарисовку на тему „Лист до вояка АТО”. Майбутні радіожурналісти мали право вибору об'єкта свого матеріалу – це міг бути реальний солдат, який брав участь у бойових діях на сході України та про якого студенти знають із повідомлень мас-медій, боєць, з яким вони особисто знайомі (родич, однокласник, сусід) або ж уявний герой.

Пропоную до ознайомлення наступні варіанти радіозарисовок на означену тему. Авторкою першого матеріалу є Інна Гащенко (стиль збережений).

З тих пір, як я дізналась, що ти у перших рядах, сон покинув мене. Я відчуваю твою тривогу крізь кілометри, твій страх, іноді відчай та найголовніше - незламну віру. Моя віра теж зміцніла. Віра в тебе, а відтак і в перемогу.

Тепер я знаю, з чого починається Україна. З твого погляду – суворого, стриманого, впевненого. Ти і є Україна і таку Україну я люблю. Ти – живий доказ того, у що я вірила з дитинства, того, що я виховувала в собі. Ти є те, про що я читала у казках, бачила у фільмах, чула в оповідках. Ти поєднав у собі всі мої уявлення про патріотизм, мужність, самопожертву.

Тепер я молюсь за тебе, я на колінах перед тобою, як перед Спасителем. Ти мій Спаситель. Ти обличчя мого народу, моєї нації. Ти той, про кого писав Шевченко і Франко, Стус і Рильський. Хмельницький і Богун підіймали шаблі над головою, аби ти став таким, яким я тебе знаю, яким тебе бачить Україна. Про тебе згадують в книжках з історії, складуть вірші, напишуть пісні. Про тебе пошепки будуть згадувати в легендах, казках, на твоєму прикладі виховують дітей цілі покоління.

Десятки, сотні, тисячі таких, як ти, сьогодні творять історію, диктують правила, визначають, яким буде завтра наших дітей. Ти частина великого, справжнього. Ти – обличчя з ікони, герой в очах мільйонів українців.

Я горда як ніколи в житті, моя любов до тебе виросла в тисячі разів. Ти – мій привід прокидатися зранку, трудитися для України, адже я знаю, що кожного дня ти здійснюєш Подвиг. Воістину, героїчний.

А що можу я? Молитися, чекати, вірити... Хіба цього досить? Я б воліла зробити щось справді значуще, що стало б в один ряд з твоїми щоденними жертвами. Я б хотіла бути твоїм стимулом, жити твоє бажання скоріше повернутися... Я б у день Перемоги, обливаючись слізьми під синьо-жовтими знаменами, знала, що я надихала одного солдата. Щоб він бачив моє обличчя перед кожним боєм, що, можливо, саме тому він тут, живий, поруч зі мною. Такий мій вклад у перемогу.

Раніше я думала, що любити героя легко, та це не так. Любов, приправлена Патріотизмом, приречена на вічне життя. Кожного разу, коли я бачу десь синьожовтий стяг, маленьку дівчинку у вишиванці, школяра у футболці з гербом, захожуюсь у тебе знов і знов.

Можу говорити ще довго, та зараз не час для розмов.

Благаю, вертайся живим.

Авторка другого матеріалу – Ірина Бублій (стиль збережений).

Лист українському воякові на Схід

У зону АТО. Зону зруйнованих осель, які ще пам'ятають кроки своїх власників. Місце, де листи читають під ворожими кулями. Вони оберігають, як молитви, і захищають, немов сталь. Тут на згарищах понівечених містечок і сіл, як фенікс із попелу, народжується наша незалежність. Тут розплющуються очі, які спали довгих 23 роки. Все найкраще купується дорогою ціною. Ця земля створена для робочих рук, а не ворожих чобіт. Бо хто прийшов з мечем, від нього й загине. Ця рана на тілі України ще довго кровоточитиме з болем і материнськими сльозами. Але вона неодмінно загоїться завдяки тобі, воїне! Не зникне лише світла пам'ять загиблих і довічна слава тих, хто пройшов цю війну.

Товаришу! Пишуть тобі твої друзі. Найбільша радість для нас – знати, що ти, живий і неушкоджений, тримаєш у руках наш лист. Чи отримав ваш батальйон нові бронжилети й теплі речі? Друже, ти й не уявляєш, скільки людей зголосилося нам допомогти, скільки вдячності та радості приносить кожна перемога нашої армії! Це найменше, що ми можемо зробити. Неодмінно пиши, якщо щось знадобиться.

Дуже чекаємо твоєї відпустки за декілька тижнів. Не забувай про запланований похід і сплав на байдарках, бо вже повіяло першим осіннім холодом. Ми ледь не щодня відвідуємо твою маму та кохану і щоразу захоплюємося силою цих жінок. Вони хвилюються, але тримаються впевнено і понад усе вірять у твоє щасливе повернення! Доки мама нас частує, з великого портрета за нами спостерігаєш маленький ти, і мамині очі блищать сльозами... ні, не смутку, а гордості за тебе! Не забувай писати, коли випадає вільна хвилинка. Любимо, обіймаємо і чекаємо. Разом ми – сила!

Синку, любий мій! Не могла дочекатися твого листа чи дзвіночка. Коли вже з відчаєм зазирнула до поштової скриньки і побачила знайомий почерк, миттю забула про біль у спині і піднялася на п'ятий поверх, щоб разом із татом, сестричкою та Яринкою якнайшвидше відкрити конверт. Як чудово, що ти надіслав фото! У тебе з'явилися справжні фронтові товариші. От тільки схуд дуже, синку... Та головне, щоб ти був здоровим, а про решту ми подбаємо. Всім будинком чекаємо твого повернення, на нашій вулиці ти став справжнім героєм. Коли минулого тижня зустрічали наших десантників, уся вулиця була вкрита квітами. А ми з татом уявляли, що зовсім скоро їхніми слідами крокуватимеш ти, наш любий хлопчик, якого війна так швидко зробила дорослим чоловіком. Сестричка зі знайомою приєдналася до волонтерського руху, допомагають пораненим у госпіталі і працюють із дітками. Ті вірші й малюнки, які ви одержали, створили учні їхньої школи. Рідненький, повертайся скоріше! Понад усе хочеться, щоб і наша родина дочекалася свого героя. Бережи себе!

Коханий! Сьогодні наша донечка зробила свої перші кроки. Коли ти прийдеш, вона зустріне тебе першою, підійде до татуся власними ніжками. Вона завжди впізнає тебе на фотографіях і тягнеться рученятами до твого обличчя. Коли Яринка підросте, то знатиме, що її тато – герой, як і сотні інших, хто йшов із ним в одних рядах. Дивлюся на її замріяне, не затьмарене життєвими негараздами обличчя, і бачу перед собою Україну. Ту справжню Україну, яка народилася в нас на очах менше року тому. І молюся за них обох, щоб біда ніколи не траплялася на їхньому шляху, де вони роблять обережні, але впевнені перші кроки. Я вірю, що ми усі будемо щасливі й захищені в нашому спільному домі, нашій сильній мирній країні. Це варте болю розлук, тривоги чекань, довжини безсонних ночей. Ми чекаємо тебе щодня! Будь пильним і пам'ятай, що найдорожчі люди серцем завжди поряд із тобою!

Воїне! Слова не можуть передати, який безсмертний подвиг ти здійснюєш для нас щодня. Своїм життям ти бережеш від підступних ворожих куль тисячі наших. Століттями кращі сини України знову і знову мусили доводити наше право на волю, яку нікому не відняти, не знищити, не принизити. Сьогодні прийшла твоя черга, зараз ти даруєш нам надію. Нехай ворожі постріли оминають тебе, а твій шлях буде світлим і величним. Пам'ятай, що тебе чекають. За тебе молиться вся Україна.

Авторка третього матеріалу – Тетяна Горбань (стиль збережений).

Вона пішла. Вчора вона зробила свої перші кроки. Ми так довго із тобою чекали на це! А вчора вона сказала обірване „ма!”, і, відитовхнувшись від шафи, погойдуючись, почапала мені назустріч. Один, два, три маленьких кроки — і вона, похитнувшись, падає мені на руки. Її хвилястий світлий чубчик, немов пушок, збивається і закриває їй очі. Великі блакитні оченята, такі, як у батька. Ошелешена від того, що сама ось-ось утнула, вона підіймає личко. Погляд здивований і ніби переляканий. Хвилька — вона дивиться на мене, ледве стримуючи сміх від радості. Такий дитячий, щасливий, коли посмішка простягається до вух, біліють манюні ріденькі зубики. Ну все, татуню, наша Маруся ходить!

Питає, де ти є. Кажу, що тато на роботі. Але вона не вірить. Щось мені лепече, сюсюкає, і її розумію. Вона знає, що з роботи тато хоч і повертається пізно, але повертається. А татуся немає. Все немає і немає...

Вчора до нас заходила твоя сестра. Пам'ятаєш Юрія, що вона з ним раніше до нас у гості навідувалася, за місяць до твого від'їзду? Побратися з ним хочуть. Чому так швидко, питаєш? Юра отримав повістку, хоче до вас. Молодий ще, а вже так налаштований. Молодець він, серйозний. Може, побачитеся з ним де.

Ти ж то там як? Тепер твоя черга. Розкажуй все, все що бачиш, що відчуваєш. Яке небо над вами? Як твої товариші? Мабуть, голодні, хлопці... Це не я, це мама моя так каже. Дивиться новини, тільки де гуманітарна допомога, волонтери, то вона по-куркульськи: „Ой, що то за допомога може бути. Ото без тециного борцю і котлет захляє козак наш”. Смішна.

До твоїх батьків поїду завтра. Федір Іванович дзвонив ось по обіді, готується свиню колоти до твого приїзду. Каже: „Повернеться мій синок, то я зроблю свято на все село! О як!” Ходить, хвалиться сусідам, що син його Батьківщину захищає.

То він на людях такий веселий. А сам як сяде на літній кухні, де вітер крізь щілини подуває так легенько, тишком-нишком, та й плаче. До роботи ніякої не береться, нудиться. Навіщо я тобі це кажу? Дарма засмучую тебе.

Знаєш, як ти поїхав, я більше не плачу. На вокзалі тоді плакала і все. Не буду. Просто сльози лити? Ні. Не буду. Тобі й іншим мої сльози не допоможуть, правду ж кажу? Іноді не спиться, та то таке, пусте.

Не вистачає нам з донею чоловічої сили вдома. Але так уже треба, перетерпимо, а ви борітеся. Борітеся, бо іншої нагоди в нас не буде. Зараз ладна що завгодно стерпіти, щоб усе владналося, і мир був.

Згадую, як ти захоплено читав Ліну. Тепер сам, живий, тримаєш лінію оборони. Чи не мрія то твоя була? А правда, приємно, коли мрії збуваються. Це гордість, бути там. Можливо, я занадто пафосно висловлююся, але так хочеться підбадьорити тебе, допомогти словом.

Мало не щодня з Марусею передивляємося фото, де ти маленький. І хто знав, хто ж знав, що виросте такий... Вояка. Доня взяла фотокартку, де тобі рочків зо два, мабуть, лежиш на ковдрі в клітинку, пухленький, складочки оповивають все твоє тільце, очі розплющені широко, вії, немов у дівчиська і чубчик, такий же пухнастий, як у нашої Марусі. Заховала мала цю світлинку в кишеню на своїй кофтині. Кожного разу дістає і говорить: „Та.. та-то-оо-о!”

Стільки всього тобі наговорила... Ти там ще не зі сльозами на очах? Забудь.

Останнє, що хотілось би сказати: ми тебе любимо. Чекаємо. Не зважаючи ні на що, будемо тебе любити і чекати. Привіт хлопцям. Повертайтеся з перемогою!

Приклади цих радіозарисовок засвідчують, що з композиційно-структурної точки зору матеріали складаються із декількох частин. У першій (вступній) автори подають свої загальні міркування щодо воєнних дій на сході України. У другій, основній частині, як правило, йде щира, відверта та переповнена емоціями розповідь – звернення до героя, спогади про його дитячі та юнацькі роки, про дорогих для нього людей, про різні життєві ситуації, завдяки яким гартувався бойовий дух солдата. Авторі також розповідають про родини солдатів, описують почуття та емоції найрідніших людей. Проводяться логічні паралелі – ти – там, борониш рідну землю від ворогів, а ми – тут, підтримуємо тебе, вносячи свій посильний вклад у боротьбу. Третя, прикінцева, частина, як правило, підсумовує розповідь-звернення, містить висновки, узагальнення стосовно того, що Україна перемаже у війні, бо вона виборює свою незалежність, своє краще майбутнє.

З огляду на це повною мірою мають рацію Е. Багіров та В. Ружников, які зауважують, що одним зі структурних елементів документально-художніх жанрів є жива, безпосередня розповідь журналіста перед мікрофоном. Радіонарис надто вирає від того, що його читає сам автор, адже він зустрічав людей, про яких розповідає, спостерігав за ними у житті, у праці, у побуті. За словами вчених, індивідуальне забарвлення голосу, інтонаційна своєрідність авторського мовлення, що звучить, авторське ставлення збагачують виражальні засоби радіожанрів, приваблюють увагу слухачів [4, с. 153]. З ними цілком солідарна дослідниця Г. Шергова, яка зауважує, що ефірна

публіцистика якраз і відрізняється від друкованої тим, що в ній присутня, так би мовити, фізична особа автора або героя. За її словами, для людини, що виступає по радіо, важливими є і манера говорити, і голос, і навіть „стиль поведінки”, оскільки все це викликає у слухача відчуття живої співбесіди [6, с. 20].

Власне, сутнісно-змістові та структурно-композиційні особливості радіозарисовки як короткого радіонарису визначають і добір мовно-стилістичних засобів. Аналіз 16 передач дав можливість виявити таке.

1) Із лексичної точки зору – вживання стилістично маркованої лексики. Йдеться про високу частотність використання студентами суспільно-політичних слів і словосполучень, що належать до публіцистичного та художньо-публіцистичного стилів. У радіозарисовках найуживанішими були слова, що належать до таких частин мови:

- іменники – герой, військовий, воїн, солдат, командир, війна, бомбардування, куля, меч, батальйон, армія, бронезилети, біль, сльози, Батьківщина, віра, незалежність, незламність, патріотизм, мужність, самопожертва, подвиг, слава, Спаситель, молитва, розлука, чекання, стяг, вишиванка та інші;
- дієслова – молитися, вірити, чекати, вистояти, відчувати, зміцнити, згадувати, виховувати, жити, надихати, любити, говорити, благодіяти, вертатися, оберігати, захищати, загоїтися, триматися, хвилюватися, берегти, пам'ятати, відняти, знищити, принизити та інші;
- прикметники – незламний, суворий, стриманий, впевнений, великий, світлий, величний, справжній, героїчний, рідненький, синьо-жовтий, вічний, зруйнований, понівечений, ворожий, підступний, дорогий, неушкоджений, фронтовий, волонтерський, замріяний, затьмарений, сильний, мирний, безсмертний та інші;
- прислівники – іноді, ніколи, пошепки, скоро, скоріше, поруч, десь, знову, довго, неодмінно, миттю, якнайшвидше, швидко, чудово, щодня, легенько, тишком, дарма, завжди та інші.

2) Із синтаксичної точки зору – вживання складних конструкцій

(складносурядні речення, складнопідрядні речення, складнопідрядні речення з кількома підрядними, речення, ускладнені дієприкметниковими, дієприслівниковими зворотами, речення, ускладнені вставними конструкціями, прості речення із розлогим однорідним рядом тощо). Наприклад, „І молюся за них обох, щоб біда ніколи не траплялася на їхньому шляху, де вони роблять обережні, але впевнені перші кроки”, „Це варте болю розлук, тривоги чекань, довжини безсонних ночей”, „А ми з татом уявляли, що зовсім скоро їхніми слідами крокуватимеш ти, наш любий хлопчик, якого війна так швидко зробила дорослим чоловіком”, „Я б у день Перемоги, обливаючись слізьми під синьо-жовтими знаменами, знала, що я надихала одного солдата” та інші.

3) Зі стилістичної точки зору – вживання різних художніх засобів

(метафор, епітетів, порівнянь та ін.). Приміром, „...я на колінах перед тобою, як перед Спасителем”, „Ти – обличчя з ікони”, „Тут на згарищах понівечених містечок і сіл, як фенікс із попелу, народжується наша незалежність”, „Ця земля створена для робочих рук, а не ворожих чобіт”, „Ця рана на тілі України” та інші.

Аналіз мовно-стилістичних особливостей побудови радіозарисовки ще раз переконує у тім, що присутність автора у цьому жанрі є першим та обов'язковим компонентом матеріалу. Не можна не погодитися із В. Лизанчуком стосовно того, що присутність автора не тільки допомагає повнішому і глибшому розкриттю героя і подій; вона важлива для композиційної організації всіх структурних елементів у єдине мовне поле. За словами науковця, використовуючи пейзажні та портретні описи, весь арсенал звукових виражальних засобів, автор підсилює звучання публіцистичної думки художніми засобами [2, с. 476].

Не менш важливим у підготовці радіозарисовки є не лише добір мовно-стилістичних, а й інтонаційних та музично-шумових засобів. Пошук належного емоційного забарвлення голосу, що відповідав би змістові зарисовки, варіювання тонами залежно від зміни настрою автора та героя матеріалу призводить до потреби радіожурналіста заглибитися у свою журналістську й людську сутність. На думку авторки, саме у документально-художніх жанрах і, зокрема, у радіозарисовці можна повною мірою використати можливості внутрішнього голосу автора. Тут саме інтонація є яскравим виражальним засобом. В. Лизанчук наголошує, що вона встановлює тісний зв'язок слова з позасмисловим контекстом. Жива інтонація, каже він, ніби виводить слово за його „словесні межі”, водночас інформуючи про те, що залишається невимовленим, але є важливим фактором потреби мовного висловлювання [2, с. 473].

Переконана у тім, що саме радіозарисовка є найбільш благодатним тлом, на якому реалізується один із золотих законів радіомовлення: якщо ви не пропустили матеріал крізь себе, ви ніколи не достукаєтеся до серця слухача.

Уміння інтонувати є надзвичайно вагомим аспектом роботи радіожурналіста, який готує та презентує в ефірі радіозарисовку. Оскільки у студентів мовне чуття сформоване ще неповною мірою, то перед начитуванням радіозарисовки її обов'язково треба кілька разів прочитати під контролем викладача. До речі, В. Лизанчук схильний вважати, що у цьому жанрі повинні панувати розмовні інтонації, та манера, яку чути під час безпосередніх розмов, розповідей, дискусій. За його словами, усяка пишномовність в оповіді й у побудові фраз, насиченість безособовими зворотами та інфінітивами зменшують зацікавленість радіослухачів, негативно впливають на сприймання радіонарису [2, с. 475].

Звертаю увагу на те, що умінням тонко відчувати текст, відшукувати потрібні фарби в голосі чудово володів легендарний диктор Юрій Левітан. Ось як про це згадує журналіст Б. Ляшенко: „Справді, яким би „сухим”, офіційним не був текст, Юрій Левітан був у ньому незвичайно людяним, через те, що він володів темпераментом самої такої „температури”, яка вимагала за ддя того, щоб залишатися під час масштабного, „на всю країну” читання, природним і переконливим. Завжди здавалося, що він бачить ті події, про які читає. Голос диктора наче змальовував усю велич воєнних, космічних перемог, значущості людської особистості...” [1, с. 22].

Радіозарисовка як короткий радіонарис вимагає ретельного добору музично-шумового матеріалу. Музичні твори, документальні шуми здатні увиразнити журналістський текст, зробити його живішим, емоційнішим, розмаїтішим, отже, привабли-

вішим для слухача. Коли ми говоримо про використання цього матеріалу в радіозарисовці, то тує діє правило – музика й шуми не повинні переважати над текстом; їхнє призначення у тім, щоб доповнювати, збагачувати текст. За словами В.Лизанчука, система виражальних засобів створює поліфонію радіонарису, багатозвучність якого спрямовано на розкриття авторської думки [2, с. 502]. На важливості використання виражальних засобів радіо у жанрах художнього мовлення наголошував І. Хоменко: „Необхідними умовами глибокого занурення слухача в акустичну реальність є, по-перше, повна відповідність використаних драматургічних і режисерських прийомів виражальним властивостям радіомовлення, по-друге, висока художня достовірність і органічність відтворюваної реальності” [5, с. 26]. До речі, зазначимо, що саме музично-шумовий компонент радіозарисовки є надзвичайно виразним прийомом у здійсненні національно-патріотичного виховання молоді. Твори класиків українського музичного мистецтва, сучасних композиторів і виконавців посилюють патріотичне налаштування молоді, підносять їхній бойовий дух.

Аналізуючи музичний матеріал студентських радіозарисовок, зазначу, що для увиразнення розкриття теми майбутні радіожурналісти звертаються як до творів вітчизняних, так і зарубіжних композиторів. Використані твори М. Лисенка „Елегія”, Ludovico Einaudi „Monday”, С. Вакарчука „Вставай”, гурту „Океан Ельзи” „Дякую”, „Холодно” (фортепіано-мінус), В. Гронського (саундтрек до фільму „Той, хто пройшов крізь вогонь”) та інші. Здебільшого музичний матеріал зарисовок вирізняється повільним темпом, ліричністю, емоційністю. В усіх радіозарисовках музичне тло увиразнює діалогічні чи монологічні за своєю мовною структурою елементи матеріалу, значно посилює емоційну наснаженість тексту. Отже, можна стверджувати, що в такий спосіб поліпшується сприймання та запам’ятовування короткого радіонарису слухачами.

Обґрунтування отриманих результатів і висновків. Унаслідок докладного вивчення на базі емпіричного матеріалу сутнісно-змістової, структурно-композиційної, мовно-стилістичної та музично-шумової специфіки радіозарисовки, авторка вважає, що саме цей жанр художньо-публіцистичного мовлення є оптимальним з точки зору оприлюднення майбутніми радіожурналістами свого особистісного підходу до розв’язання чутливих проблеми сьогодення. Така оптимальність зумовлена, передовсім, невеликим обсягом радіозарисовки, можливістю використання цілого спектру художніх та мовно-стилістичних засобів, широким застосуванням музичного ряду, що дозволяють відчутти особистість автора, його ідейну належність, морально-психологічний стан, інтелектуальний рівень. Найголовнішим є те, що у радіозарисовці чітко простежується ставлення автора до предмета оповіді, яке виявляється і у виборі теми, і у доборі фактів, і в їхній інтерпретації, а також у системі форм і прийомів подання інформації.

Короткий радіонарис є хорошим засобом національно-патріотичного студентської молоді, адже в цьому жанрі присутня органічна внутрішня щирість, безпосередність, посилена емоційність автора. Завдяки цим характеристикам забезпечується максимально ефективний вплив на слухача. Свідченням цього є те, що під час про-

слухування радіозарисовок на практичному занятті студенти із викладачем розчулилися такою мірою, що плакали над кожною оповіддю.

Отже, зарисовка „Лист до вояка АТО” як жанр радіопубліцистики виконала свою соціальну й педагогічну місію, яка полягає у формуванні в молодих людей національної свідомості, державницького мислення, громадянської позиції. Завдяки такому практично-духовному освоєнню дійсності в майбутніх радіожурналістів виховуються патріотичні почуття, що є основою виховання високорозвинених особистостей, упевнених державотворців України.

Список використаної літератури

1. Левитан Юрий : 50 лет у микрофона / сост. : В. М. Возчиков. – М. : Искусство – 1987. – 199 с.
2. Лизанчук В. Основы радиожурналистики : [підручник] / Василь Лизанчук. – К. : Знання, 2006. – 628 с.
3. Миронченко В. Я. Основы інформаційного радіомовлення : [підручник для студ. ун-тів спец. „Журналістика”] / В. Я. Миронченко. – Інститут змісту і методів навчання; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : 1996. – 438 с.
4. Основы радиожурналистики : [учебник] / под ред. Э. Г. Багирова и В. Н. Ружникова. – М. : Изд-во Моск. ун-та. – 1984. – 264 с.
5. Хоменко І. А. Художнє радіомовлення у системі соціальних комунікацій : автореф. дис. ... докт. наук соц. комун. : 27.00.01 / Ілля Андрійович Хоменко. – Київ, 2013. – 40 с.
6. Хоменко І. А. Системна модель „гібридної” (художньо-документальної) радіопроеграми у контексті проблеми регіонального жанротворення / І. А. Хоменко, В. І. Фоменко // Регіональні ЗМІ України: історія, стан, перспективи розвитку. Луганськ, 2010 р., 16–19 березня, С. 159–175.
7. Шергова Г. Эхо слова : Записки о звучащей публицистике / Г. Шергова. – М. : Искусство. – 1986. – 239 с.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.15

Прийнята до друку 05.10.15

RADIOFEATURE AS TOOL FOR NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF FUTURE JOURNALISTS

Maiia Nahorniak

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Melnykova Str., 36/1, 04119, Kyiv, Ukraine,
e-mail: tvrkafedra@ukr.net*

From the point of view ,for nowadays radiosketching as genre of the artistic broadcasting is optimal of promulgation of the individual approach of future radiojournalists to the decision of sensible problems of present time.

Such optimality is predefined, foremost, by the small quantity of radiosketching, possibility of the use of whole spectrum of artistic and talkative-stylistic facilities, the wide uses of musical row, that allows to feel personality of author, his ideological belonging, morally-psychological state, intellectual level.

The most important is that in radiosketching is clearly traced attitude of author toward the article of story, that appears in the choice of theme, and in the selection of facts, and in their interpretation, and also in the system of forms and methods of serving of information.

A short radioessay is good means for patriotic education of students, in fact in this genre there are organic internal sincerity, spontaneity, increased emotionality of author.

Due to these descriptions maximally effective influence is provided on a listener.

Sketching is „Sheet to the soldier of ATO” as genre of radiopublicism fulfilled its social and pedagogical missions, that consists in forming for the young people of national consciousness, state thinking, civil position promulgation.

Key words: radiofeature, artistic and journalistic broadcasting, genres of artistic and journalistic speech, music and noise material.